

Stručná história Oddelenia úrazovej chirurgie - traumatológie v Banskej Bystrici pri príležitosti šesťdesiatročného výročia jeho vzniku.

MUDr. Radomír Gajdoš

Oddelenie úrazovej chirurgie – traumatológie, FNŠP F.D.Roosevelta, Banská Bystrica

Abstrakt

Cieľom práce je zhrnúť históriu najstaršieho pracoviska úrazovej chirurgie na Slovensku od prvého dňa jeho vzniku až po súčasnosť.

A brief history of the Department of Trauma Surgery in Banská Bystrica in the occasion of the 60th foundation anniversary.

Abstract

The aim of this manuscripts is to summarise the history of the oldest department of trauma surgery in Slovak republic from the establishment to today.

Od svojho založenia (1.januára 1954) Oddelenie úrazovej chirurgie v Banskej Bystrici ako prvé traumatologické oddelenie na Slovensku začalo poskytovať starostlivosť pacientom s úrazmi na 30 lôžkach v kompletnom rozsahu včetně hrudnej a brušnej traumatológie pod vedením primára MUDr. Imricha Hudeca. Operačná kniha oddelenia má motto "V mene Božom začíname" s dátumom 19.12.1953, kedy bola vykonaná prvá symbolická operácia (Hernia inguinalis directa I. sin., Operatio sec. Bassini, operatér primár Hudec). Krátko na to sa však na oddelení začali operovať úrazy pohybového aparátu najskôr iba za pomoci Kirschnerových drôtov, neskôr sa začali využívať Küntscherove klince na osteosyntézu dlhých kostí (1954) a strmé Smith-Petersenove klince na osteosyntézu zlomenín krčka stehennej kosti (1957). Od roku 1957 začal primár Hudec operovať krčnej chrbtice zo zadného prístupu a od roku 1960 zaviedol operácie na mieche-myelotómie. Primár Hudec

viedol oddelenie 27 rokov a vypracoval aj základnú učebnicu úrazovej chirurgie uznávanú v celej Československej republike. Pri reedícii tejto knihy mu bol uvedený titul čestného docenta chirurgie. V roku 1981 odišiel do dôchodku. Podľa Wikipédie bola táto osobnosť slovenskej úrazovej chirurgie nielen výnimočný chirurg, ale aj nadaný hudobník, ktorý od detstva hral na klavíri. Počas štúdií nielen hrával v študentskej kapele, ale mal aj niekoľko sólových klavírných koncertov. Vo voľných chvíľach sa rád venoval športu - v mladých rokoch lyžovaniu a stolnému tenisu, neskôr najmä tenisu a turistike. Bol nositeľom viacerých vyznamenaní a ocenení (1964 - Pamätná medaila J. E. Purkyně, 1971 - Kostlivého cena, 1974 - Zaslúžilý lekár, 1974 - Pamätná medaila J. B. Gwotha, 1974 - Medaila Slovenskej lekárskej spoločnosti, 1981 - Cena Československej chirurgickej spoločnosti za knihu Úrazová chirurgia, 1981 - Cena Slovenského fondu výtvarných umení za knihu Úrazová chirurgia. 1984 - Čestné uznanie Československej chirurgickej spoločnosti za zásluhy o rozvoj Čsl. Traumatológie).

Ambulantná operačná kniha 1953 *V mene Božom začíname*

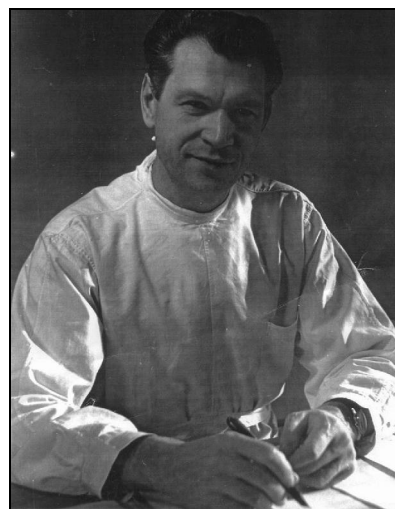
Bežné číslo	Číslo čest. protokolu	Deň a hod. oper.	Meno chorého — vek	Diagnóza	Operácia	Operatér a asistencia — narkotizér	Anestéza alebo narkóza	Poznámka (histológia, prác. schopnosť odev. vzhľad — kam)
1.		19. XII. 1953	Zuzana [redacted]	Hemiv. ing. directa J. P.	Hemiv. ing. Borini	Hudec Peterec	loc.	
2.		19. XII. 53	Jedna [redacted]	Appendicitis acute. purp.	Ectomia	Hudec Borini Peterec	marc.	
3		29. XII. 53	Indur. [redacted]	Gangrena necrotic. sirs.	Amput. humani.	Hudec Vlasák	marc.	

Obr.1.: Fotokópia prvého zápisu v operačnej knihe samostatného Oddelenie úrazovej chirurgie v Banskej Bystrici

Do posledných chvíľ života sa zaoberal myšlienkou na vydanie ďalšej publikácie, venovanej jeho večnej téme - traumatológii, ktorá by bola zdrojom vedomostí pre najmladšiu generáciu budúcich lekárov. Žiaľ tieto plány mu vek a úbytok síl nedovolili realizovať. Nedokončené stránky zostali na jeho stole, keď dňa 3.5.1999 umrel.

Obr.2. Primár Hudec na vizite v r. 1972

Obr.3.: Prim. MUDr. Imrich Hudec

Od roku 1981 bol primárom MUDr. Milan Očenáš. Ten už v predchádzajúcom období po absolvovaní štúdiijného pobytu na AO klinike v St Gallene vo Švajčiarsku začal uvádzať do praxe princípy modernej dlahovej osteosyntézy podľa AO školy. V roku 1979 vykonal prvú osteosyntézu panvy a v roku 1980 aplikáciu cervikokapitálnej endoprotézy. V septembri 1981 prvý krát previedol operáciu krčnej chrbtice podľa Clowarda. V roku 1983 sa oddelenie presťahovalo do nového areálu Nemocnice F.D. Roosevelta, kde dostalo k dispozícii 62 lôžok. Prvou operáciou v novej nemocnici bola splenektómia pre ruptúru sleziny vykonaná 17.5.1983.

Primár MUDr. Milan Očenáš v ďalšom období rozvíja princípy vnútrodreňovej osteosyntézy dlhých kostí, najskôr otvoreným spôsobom, neskôr zatvorene. Po inštalovaní prvého CT prístroja v nemocnici, ktoré bolo jediné v bývalom Stredoslovenskom kraji, nastáva boom ošetrovania kraniocerebrálnych úrazov. Kraniotómia pre vnútrolebečné poranenie sa stala takmer denným výkonom a ich počet sa pohyboval takmer 200 za rok. Neurotraumatológii

sa venoval špeciálne MUDr. Milan Kaniansky. Popri neurotraumatológii sa však rozvíjali aj ďalšie oblasti úrazovej chirurgie. V roku 1987 zaviedol neskorší primár MUDr. Bielik do praxe oddelenia operácie hrudnej a driekovej chrbtice zo zadného prístupu s osteosyntézou podľa Roy-Camilla a od roku 1989 podľa Daniauxa. Pre toto obdobie bol charakteristický aj rozvoj úrazovej chirurgie detského veku, kedy sa v rámci jedného oddelenia začali operovať aj detské zlomeniny. Na začiatku 90-tych rokov MUDr. Bielik a MUDr. Bucek po absolvovaní

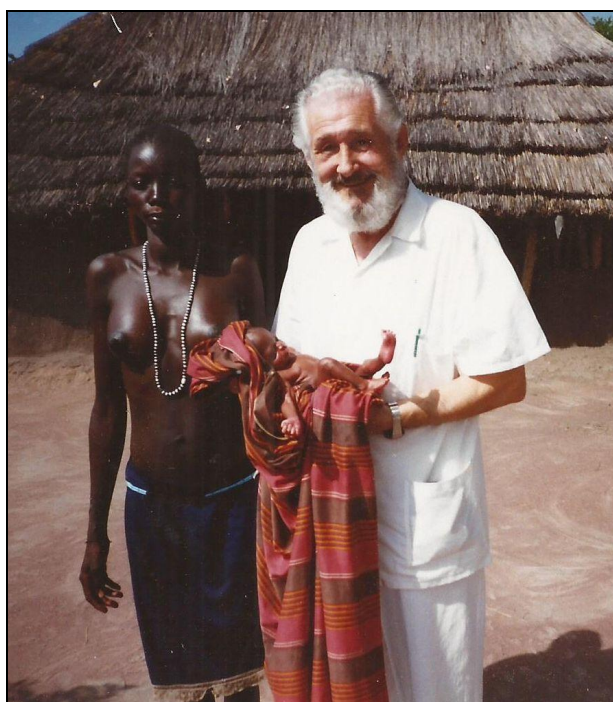
Obr.4.: Vizita na oddelení v novom nemocničnom areáli v roku 1984. Prvý zľava MUDr. J.Kočajda, druhý zľava MUDr.M Kaniansky a celkom vpravo vrchná sestra Linderová

štúdiijného pobytu v Brne začali do praxe zavádzať artroskopické výkony na kolene. Primár MUDr. Očenáš mal veľký podiel na rozvoji endoprotetiky bedrového kĺbu. Po dosiahnutí dôchodkového veku primár MUDr. Milan Očenáš pracoval ešte niekoľko rokov v ambulantnej sfére a neskôr presmeroval svoje aktivity do Afriky. Tam pracoval najskôr ako

chirurg v jednej z najchudobnejších afrických krajín v Sudáne a potom pomáhal v rozvoji nemocníc na severe čierneho kontinentu.

Obr.5.: prim.MUDr.M. Očenáš

Obr.6.: Primár Očenáš v Afrike

V roku 1994 sa stal primárom MUDr. Eugen Bielik. V tomto čase sa oddelenie stalo centrom pre ošetrovanie najťažších úrazov – polytraumatizmov, kraniocerebrálnych poranení a úrazov chrbtice, pre veľký región južnej časti stredného Slovenska. Nakoľko moderné trendy ošetrovania týchto poranení si vyžadujú multidisciplinárny prístup, centrum polupracovalo takmer s každým oddelením a klinikou nemocnice, čím vytváralo funkčný celok traumatologického centra. V tomto období sa do terapie poranení pohybového aparátu zavádzajú artroskopické operácie takmer všetkých veľkých kĺbov, rozvíja sa artroskopia zápästia a členka. Rastie počet rekonštrukčných výkonov na mäkkom aparáte kolena. Prvú náhradu predného skríženého väzu v roku 2000 urobil MUDr. Ján Mlynárik. S dostupnosťou nových osteosyntetických materiálov v porevolučnom období sa rozvíjala tzv. miniinvazívna traumatológia a biologické osteosyntézy. Primár Bielik ako zástanca miniinvazívnej intramedulárnej osteosyntézy uviedol do praxe nepredvrtané klincovanie dlhých kostí. Okrem tejto „bežnej“ traumatologickej operatívy sa venoval najmä operáciám chrbtice, a to ako v thorakolumbálnej, tak aj v krčnej oblasti. Iba niekoľko rokov po zavedení

uhlovostabilných implantátov do traumatologickej praxe sa začína s ich používaním aj na Oddelení úrazovej chirurgie v Banskej Bystrici. Prvýkrát tento v tú dobu najmodernejší implantát použil v roku 2005 pri zlomenine distálneho rádia MUDr. Radomír Gajdoš. Dobré meno oddelenia v rámci odbornej medicínskej komunity sa premietlo do zvolenia MUDr. Eugena Bielika za prezidenta Slovenskej spoločnosti úrazovej chirurgie. Počas svojho funkčného obdobia v tejto funkcii zmapoval všetky pracoviská úrazovej chirurgie, všeobecnej chirurgie ako i ortopédie, ktoré sa venovali ošetrovaniu úrazov vrátane rozsahu nimi poskytovanej zdravotnej starostlivosti.

Obr. 7.: Primár Bielik pri operácii hrudnej chrbtice

Obr.8.: prim.MUDr.E.Bielik

V tomto období, presnejšie v roku 1997, MUDr. Michal Bucek zorganizoval prvý celoslovenský kongres úrazovej chirurgie na Táloch a založil tak tradíciu každoročných špecializovaných traumatologických kongresov v ére samostatnej Slovenskej republiky. Kým zo začiatku kongresy organizovalo iba Oddelenie úrazovej chirurgie v Banskej Bystrici, teraz sa na ich organizácii podieľajú striedavo aj kliniky úrazovej chirurgie v Bratislave a Košiciach.

Oddelenie zúročovalo svoje bohaté skúsenosti s ošetrovania kraniocerebrálnych úrazov a intenzívnej starostlivosti o kriticky chorých a slúžilo ako postgraduálne doškolovacie centrum v týchto oblastiach pre celú Slovenskú republiku. Potrebu doškolovania úrazových chirurgov nielen v prámci predatestačnej prípravy, ale aj mimo nej, pochopil primár Bielik hneď na začiatku svojho účinkovania vo funkcii primára oddelenia. Po absolvovaní príslušných kurzov organizovaných neziskovou organizáciou AO Foundation (dnešné AOTrauma) sa stal aktívnym členom fakulty a vo významnej miere sa podieľal na organizovaní kurzov a vzdelávaní úrazových chirurgov v liečbe poranení pohybového aparátu. V roku 2004 vznikla rozhodnutím Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky Detská fakultná nemocnica v Banskej Bystrici, čo znamenalo administratívne odčlenenie starostlivosti o detských pacientov. Toto odčlenenie predstavovalo prvý krok v zužovaní rozsahu poskytovania zdravotnej starostlivosti v rámci samostatnej špecializácie úrazovej chirurgie a začiatok presunu starostlivosti o traumatologických pacientov do oblasti medziodborovej spolupráce. Samotné oddelenie však naďalej využíva svoje dlhodobé skúsenosti s liečbou tejto skupiny pacientov a participuje na ich liečbe formou konziliárnej činnosti dodnes.

Od roku 2011 sa primárom oddelenia stal MUDr. Radomír Gajdoš. V rámci celosvetového trendu zužovania špecializácii, a celkovo atomizácie medicíny, došlo k preneseniu starostlivosti o pacientov s poranením brucha na Chirurgickú kliniku a pacientov s poranením mozgu na Neurochirurgickú kliniku. Oddelenie sa vo väčšej miere začína koncentrovať iba na liečbu muskuloskeletárneho systému. Pokračuje rozvoj mininvazívnej dlahovej osteosyntézy a artroskopicky asistovaných operácií. Súčasne stúpa počet rekonštrukčných operácií pre poúrazové stavy. V súčasnej dobe sa na oddelení uskutočňujú v prevažnej miere osteosyntézy komplikovaných intraartikulárnych zlomenín hornej i dolnej končatiny za použitia najmodernejších implantátov a operačných postupov vrátane miniinvazívnych a artroskopicky asistovaných osteosyntéz. Artroskopické operácie všetkých veľkých kĺbov a zápästia sú štandardnou súčasťou chirurgického armamentária v liečbe úrazových i poúrazových stavov. Pre nerekonštruovateľné zlomeniny a poúrazové komplikácie v oblasti kĺbov sa bežne na oddelení používajú endoprotézy bedrového, kolenného, ramenného i laktového kĺbu. Oddelenie naďalej koncentruje pacientov s poranením panvového kruhu a acetábula, ako aj s poranením krčnej a thorakolumbálnej chrbtice z celej južnej časti stredného Slovenska. Rekonštrukčné operácie od artrolýz cez

korektívne osteotómie až po dēzy sú neoddeliteľnou súčasťou činnosti oddelenia a poskytujú sa aj pre mimorajónnych pacientov. Oddelenie má dve ošetrovacie jednotky pre 53 pacientov s dvomi nadšťadarnými izbami. Ambulatná činnosť sa vykonáva na dvoch zrekonštruovaných ambulanciách, kde sa okrem všeobecnej traumatologickej starostlivosti poskytuje aj vysoko špecializovaná starostlivosť pre poranenia kolena, ruky a chrbtice. Od októbra roku 2013, kedy boli do užívania dané kompletne zrekonštruované operačné sály, sa chirurgické výkony vykonávajú v prostredí zodpovedajúcom najvyšším štandardom.

Obr.8.: XVII. operačná sála Oddelenia centrálnych operačných sál po komplexnej rekonštrukcii

Vzhľadom na nárast počtu, ako aj časovú náročnosť operačných zákrokov, sa oddelenie rozrástlo o mladých ambiciózných chirurgov s cieľom zachovať kontinuitu odborného rastu.

Oddelenie naďalej participuje na školskom i mimoškolskom vzdelávaní slovenskej zdravotníckej obce. MUDr. Radomír Gajdoš, MUDr. Michal Božík, MUDr. Maroš Lukáč a MUDr. Martin Tutka sú aktívnymi členmi fakulty AOTrauma a na vysokoškolskom vzdelávaní záchranárov na Slovenskej zdravotníckej univerzite sa po otvorení Fakulty zdravotníctva v

Banskej Bystrici podieľa MUDr. Radomír Gajdoš. Na oddelení sa rozvíja aj vedeckovýskumná činnosť. Lekári oddelenia sa zúčastňujú aktívnymi príspevkami mnohých dôležitých odborných kongresov a sympózií nielen na Slovensku, ale i v zahraničí. Sú tiež autormi alebo spoluautormi viacerých tlačených publikácií

Obr.9.: Kolektív lekárov Oddelenia úrazovej chirurgie - traumatológie v roku 2014

Horný rad: R.Lutty, T.Sýkora, M.Holas, Z.Rusko, J.Šváč ml., M.Lukáč, P.Straňák, R.Rausch, M. Jančiar Stredný rad: Z.Čunderlík, K.Belicová, M.Božík Dolný rad: M.Lukáč, E.Bielik, M.Kaniansky, R.Gajdoš, J.Mlynárik, M.Tutka, V.Herman

História najstaršieho samostatného oddelenia úrazovej chirurgie na Slovensku je bohatá a pestrá. Od samého začiatku je v nej sledovateľná snaha nielen o poskytovanie vysokokvalitnej a špecializovanej starostlivosti úrazovým pacientom, ale aj snaha odovzdať čo najväčšiu časť bohatých skúseností a vedomostí ostatným zdravotníckym pracovníkom.

Konečným cieľom celého tohto snaženia je totiž dosiahnutie čo najlepšieho funkčného výsledku liečby, minimalizácia trvalých následkov a skorý návrat do pôvodného rodinného a pracovného života u úrazového pacienta.

Adresa pre korešpondenciu:

MUDr. Radomír Gajdoš

Oddelenie úrazovej chirurgie - traumatológie

FNsP F.D.Roosevelta

Nám.L.Svobodu 1

975 17 Banská Bystrica